

hypatia

yanlış da olsa düşünmek
hiç düşünmemekten
daha iyidir

Düşünce tarihinin ilk bilim kadını

DESTEK YAYINLARI: 1202

FELSEFE: 15

**HYPATIA / YANLIŞ DA OLSA DÜŞÜNMEK
HIÇ DÜŞÜNMEMEKTEN DAHA İYİDİR**

Yayıma Hazırlayan: Yılmaz Şener

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalhoğlu

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun

Yayın Koordinatörü: Özlem Esmegül

Editör: Devrim Yalkut

Kapak Tasarım: İlknur Muştu

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Ocak 2020

1.-5. Baskı: Ocak 2020

6.-7. Baskı: Şubat 2020

8.-9. Baskı: Mart 2020

10.-11. Baskı: Mayıs 2020

12.-13. Baskı: Haziran 2020

14.-15. Baskı: Eylül 2020

16. Baskı: Kasım 2020

17.-18. Baskı: Ocak 2021

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-736-0

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42 – Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukkani.com – info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi – **twitter.com/destekyayinlari**

instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

hypatia

yanlış da olsa
düşünmek hiç
düşünmemekten
daha iyidir

Düşünce tarihinin ilk bilim kadını

Yayıma Hazırlayan: Yılmaz Şener

*“İnanmadan önce sorgula ve
bildiklerinin arkasında dur...”*

- Hypatia

Önsöz

Bir kadın dünyayı aydınlatmak için ışık oldu
ama söndürmek için ellerinden geleni yaptılar.
Bir kadın dünyayı daha güzel bir yer yapmak için
canını ortaya koydu
ama canını almak için her şeyi yaptılar.
Bir kadın insanlara düşünmeyi öğretti
ama o gerçekleri çürütmek için her türlü yalana
başvurdular.
Bir kadın insan aklının aynı zamanda onun kanatları
olduğunu söyledi
ama o kanatları kırmak için seferber oldular.
Bir kadın, insanın isterse her şeyi yapabileceğini
gösterdi
ama bunun olmaması için canlarını dişlerine taktılar.
Bir kadın tüm bunlara rağmen söylediklerini
gerçekleştirdi ve bunu da herkese gösterdi.
Ve bunun ağır bir vebali olacağını bile bile...
Bir kadın tek başına karanlığa karşı durdu

ama o karanlık bir kadının varlığına tahammül edemedi.

Tarih onları en karanlık sayfalara gömdü
ama o kadın bugün her sayfada insanların karşısında
ve insanlara ışık olmaya devam ediyor.

Onun adı Hypatia.

Bilimin ve aklın ışığı...

Hypatia Kimdir?

İskenderiyeli astronom ve matematikçi Theon'un kızıdır. Bilimi ve zarafeti ile olduğu kadar güzelliği ile de ünlü olan bu filozof ve matematikçi, Atina'da eğitimini tamamladıktan sonra İskenderiye'ye yerleşmiş ve orada bir okul açmıştır.

Babasından aldığı sağlam fikir yapısı ile kendisini Platon'un izinde buldu ve İskenderiye'de Platon, Aristo ve Suda gibi diğer filozoflar üzerine halka açık dersler verdi. En önemli öğrencisi Synesius'tur. Sonradan büyük filozof olan bu öğrencisi ona hayranlığını ve ilmine duyduğu takdirlerini bildiren pek çok mektup yazmıştır. Bu mektuplar felsefe tarihi kitaplarında bugüne kadar gelmiştir.

Synesius ve Herakles'in yetişmelerinde öğretmenleri Hypatia'nın üstün gayreti teşekkürle anlatılmaktadır. Hypatia çeşitli bilim dallarında çalışmıştı; yaratıcı olmaktan çok bir eleştirmen ve yorumcu idi. Astronomik tablolar, Appolonius konik kesitleri ve Diophant üzerine yorumları vardır. Hypatia'nın en parlak zamanı Arkadius'un hükümdarlık dönemine rastlar.

Hypatia'nın İskenderiye'de yeni-Platonculuğu yansıtan felsefesi, yaklaşımı bakımından Atina okuluna göre daha araştırmacı ve bilimsel nitelikteydi, ayrıca Atina okulu kadar mistik eğilimler taşııyordu.

MÖ 3. yüzyıldan başlayarak altı yüz yıllık bir süre boyunca insanların İskenderiye'de başlattığı düşünsel ortamdan sonraki baskı ve korku bütün izleri yok etmiştir. Hıristiyanlıktan sonra filozoflar takımı Roma hükümdarının himayesinde olmaya devam ettiler ve yeni eğitim hiçbir şekilde yığınlara mal edilmedi. Hükümdar Julyana Apostata'nın onlara verdiği koruma, ölümünden on yıl sonra da devam etti.

Hypatia o dönemde ilk Hıristiyanlarca büyük ölçüde putperestlikle özleştirilen öğrenim ve bilimi simgeliyordu. Bu nedenle İskenderiye'de Hıristiyanlar ve Hıristiyan olmayanlar arasındaki gerginlik ve çatışmaların öne çıkan ismi olarak görülüyordu. Eski aydınlanmanın temsilcisi olan Hypatia, Pitolemais şehrinin putperest valisi Orestes'in himayesine sığınır, Rahip Cyril'in İskenderiye'ye başpiskopos olmasından sonra gerginlikler daha da artar ve onun yandaşlarının oluşturduğu fanatik bir kitle tarafından kilisede vahşice öldürülür. Hypatia midye kabuklarıyla etleri parçalandıktan sonra yakılır.

*“Düşünme
hakkınızı saklı
tutun çünkü
yanlış da olsa
düşünmek hiç
düşünmemekten
daha iyidir.”*

Düşünme hakkını saklı tut.

Bilimin ve düşüncenin cinsiyeti yoktur. İnsan, yaratılış olarak cinsiyetlere ayrılır ama söz konusu düşünce olduğunda bu ayrımın bir hükmü yoktur. İnsanlık tarihi boyunca geriye baktığımızda düşünce tarihinde erkek egemenliğinin hâkim olması, diğer cinsin bu kategoriye neredeyse hiç girememesi, birinin diğerinden üstün olduğu anlamına gelmez; sadece, imkânların bir diğerine daha fazla sunulduğunu, tüm inançların erkek merkezli olduğunu ve yerine göre Tanrı sözü diyerek kadınların gerek düşünce gerekse toplumsal alanlardan soyutlandığını gösterir.

Binlerce yıl boyunca bu böyle devam etti. Bir yanlış binlerce yıl sürdüğünde, en parlak beyinler bile bu düşünceyi doğru sayabilir. Ama bugün biliyoruz ki, insan beyni ondan ne istediğimize bağlı olarak çalışır; çalışmasına gerek duymazsanız bu bir buçuk kiloluk oluşumu taşıyarak sadece hamallık edersiniz, ama

kullanmayı bilen için bu yük kanatlara da dönüşebilir. Burada kadın ya da erkek olunması hiç fark etmiyor, onu nasıl kullandığınız önemli.

İnsanlık tarihi boyunca bir cinsin tahakkümü altında olan düşünce alanı, cesur bir kadının ortaya çıkmasıyla tüm bilinenleri yerle bir etti. Onun adı Hypatia...

Ona benzer başka kadınlar da vardı muhakkak, ama sesi günümüze kadar ulaşan ilk kadınlardan biri oldu Hypatia.

Hypatia cesareti, zekâsı, güzelliği ve düşünce biçimiyle çağını aşan bir kadındı. Onun düşünce yapısı o dönemki filozofları ve bilim insanlarını şaşırtıyor, meraklığı göz alıyordu. Keskin bir zekânın ürünü olan çalışmalarını duyan herkes ona koşuyor, ağzından çıkanlara öğrenci olmak adına çölleri aşıyorlardı. Güzelliği elbette zekâsının önüne geçmişti ama o tüm bunların farkındaydı. Farkında olduğu bir diğer şey ise, erkeklerin üstüne hayaller kurduğu ama kendisinin hiç de önemsemediği bedeniydi.

Ona âşık olanların içinde, öğrencilerinden biri olan ve ona tüm halkın önünde aşkını ilan eden ve yıllar sonra İskenderiye valisi olacak olan Orestes de vardı.

Hypatia, Orestes'in bu davranışı sonrası ona bir ders vermeye karar verir ve çok etkili bir yöntem bulur; Orestes'e âdet bezini verir ve sonra da ona şunları söyler:

“Senin asıl sevdiğin bu Orestes. Güzelliği güzellik olduğu için sevmiyorsun.”

Hypatia'nın çok sevdiğini bir öğrencisi olan Orestes'e diğer öğrencilerin yanında verdiği bu ders, aslında genel dersin bir parçasıydı; güzelliğin somut bir nesneyle özdeşleştirilemeyeceğini ona anlatmak istemişti. Ve bu aynı zamanda diğer öğrenciler için de bir dersti.

Tabii kalbi kırık öğrencisi için bir tavsiyede de bulunur:

“Kalbini benden daha güzel bir şeye ver; müziğe...”

Hypatia tek bir eylemle çok şey anlatmıştı; güzellik gibi geçici şeylerle oyalanmanın kimseye bir faydası olmadığını, aslında bir yanılsama olduğunu anlatmak istemişti. İnsanın, üretmemek için kendine sürekli bahaneler bulan bir varlık olduğunu bilen biriydi Hypatia, bu yüzden de insan aklına dört elle sarıldı ve yapması gereken çalışmalarına yoğunlaştı. Öğrencilerine de aynı düşünce biçimini aşılama için çok uğraştı ve başardı da; onun yetiştirdiği Synesius, çok büyük bir düşünür olacaktı. Synesius'un Hypatia'ya yazdığı mektuplar, felsefe tarih kitaplarında günümüze kadar ulaşmıştır.

Hypatia'nın dikkat ettiği bir diğer şey ise, kırılğan ilişkiler yüzünden insan özgürlüğünün yitirilmesi.

Birine bağlı olmak, bir diğer şeyden kopmayı ifade ederdi. Çalışmalarını sürdürebilmek, tamamen kendi başına kalmasıyla mümkündü. Kırılğan bir kalbin gölgesini etrafında görmek istemiyordu. İnsanın düşüncelerini rahatça ifade edebilmesi bu gölgelerden arınmasıyla mümkündü. Aklın dikkati dağıldığında, insan da dağılırdı.

O, her şeyi hesap eden bir kadındı.

Hypatia'nın öğrencilerine söylediği ilk şey, babasının ona öğrettiği ve kendisine kılavuz olarak tayin ettiği, "*Düşünme hakkını saklı tut*" öğretisiydi.

Biliyordu ki, öğrenciler geleceğin toplumunun tohumlarıydı ve bilime dayalı bir toplumun inşası, gençleri bu yola yönlendirmekle olurdu.

Dogmatik inançlarla yolunu kaybetmiş bir toplumun ne kendine ne de insanlığa bir faydasının olmadığını biliyordu.

Hypatia'ya göre insanları gerçeğe götürecek olan tek kılavuz, akılcı bir düşünme yöntemiydi.

Bugün ondan bahsetmemizdeki en büyük etken, Hypatia'da vücut bulan bilimsel akıldır.

*“İçimizdeki zekâ
ve yıldızların gücü
doğumumuzdan
başlayarak
durumumuzu
birlikte belirler.
Ruh halimizi
ve kişiliğimizi
saptar.”*

Nasıl yaşanmaz?

İnsan hayatının sürdürülmesiyle ilgili genelde en çok sorulan soru, nasıl yaşanması gerektiğidir. Bunun yanıtı, genellikle belli başlı birkaç yanıtın bir araya getirilmesiyle oluşur. Asıl zor olan, bunun tersini, yani nasıl yaşanmaması gerektiğini bulmaktır.

Bir insanın nasıl yaşaması gerektiği genellikle temenniye dayalı yanıtlardan oluşur; verilen yanıtların çoğu, bahsi geçen yaşamın nasıl yaşanması gerektiğinden çok, nasıl yaşamak istemesi gerektiğine verilen bir yanıtıdır; bu da, yanıtı veren kişinin bahsettiği yaşama duyduğu özlemi gösterir ki bu da hedeflenen yanıt değildir.

Nasıl yaşanmaz sorusuna verilecek olan her yanıt, deneyimle sınanması gerektiğinden, genelde bu yönde alınan yanıtlar daha doyurucu ve ikna edici unsurlar taşır. Yaşam boyunca karşımıza çıkan her zorluk, her acı, her haksızlık aslında bu sorunun dibini doldurur.

Edebiyat, sinema, tiyatro ve sanatın her türlü disipliniinde hayatı derinlemesine ele alan eserlerin, tarihe isimlerini yazdırması da bundandır.

Peki nasıl yaşanmaz? Burada bu sorunun muhatabı elbette Hypatia'dır. Hiç kimse bu anlamda onun kadar bu soruyu yanıtılama konusunda ikna edici olmamıştır. Yaşamından tutun ilişkilerine, dostluklarına, inançlarına ve hayatının her anında ele aldığı konulara bakıldığında, bu soruyu yanıtlayabilecek en doğru kişinin o olduğu görülür.

Hypatia'ya göre bir insan sahip olduğu korkuyla yaşayamaz; yaşamını, bir başkasının ağzına göre kulak olarak geçiremez.

Hayatın içine doğru yürümedikçe, korkularının üzerine gitmedikçe, geçmişi sorgulayıp geleceğe bakmadıkça, geleneksel düşünceleri üzerinden silkeledikçe, kulaklarını dünyaya kapatıp gözlerini gerçeklere kısıtıkça, bir gerçeğin neferi olmaktansa yanlışın kölesi oldukça, bir başkasının sözlerine zihnen kulluk ettikçe gerçek anlamda yaşayamaz.

Böyle bir insan zaten yaşamaz, yaptığı tek şey hayatta kalmaktır.

Yaşamayıp hayatta kalmanın en güzel örneğini bitkiler verir.

Eğer bir ağaç değilseniz yürümenin, bir kaya değilseniz düşünmenin, bir hayvan değilseniz üretmenin sorumluluğunu taşırsınız.